

Nieuwsbrief 123

Dec 2018

Van Vlierden naar Esch

Over de verplaatsing van een schuur uit Vlierden naar een nieuwe locatie in Esch in het kader van Reanimatie Verloren Erfgoed

Boerderijbezoek Dennenburg

SdBB Vriendendag 2019

Snoeicursus hoogstamfruit

Bouwhistorie in Someren

SdBB brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

Reanimatie van erfgoed: een schuur verhuisde van Vlierden naar Esch

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook:

www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

Riet- en dakdekkersbedrijf

De Laet

Julianastraat 9
5087 BB Diessen
Tel: (013) 504 6174
Fax: (013) 504 6175

Voor al uw
reparatie,
onderhoud en
nieuwe rietdaken

www.delaet-rietdekkers.nl

't Achterhuis

historische bouwmaterialen bv

since 1965

tegels, houten vloeren, stenen, poorten
schouwen, tuinaccessoires, sanitair etc.

Bouw Antiek

Kreitemolenstraat 92
5071 BH Udenhout (N.Br)
Tel. 013 - 511 1649

www.achterhuis.nl

Reanimatie van erfgoed: Van Vlierden naar Esch

Stichting De Brabantse Boerderij voert een omvangrijk project uit onder de naam Reanimatie van Verloren Erfgoed, waarin oude schuren nieuw leven wordt ingeblazen. Soms moeten schuren met een lange geschiedenis wijken voor nieuwbouw of anderszins en kunnen niet gehandhaafd blijven op hun eigen plek. Binnen het project wordt gezocht naar een nieuwe passende plaats voor deze historische gebouwen en worden daar weer in hun oude glorie opgebouwd. Een mooi voorbeeld hiervan is een oude schuur uit Vlierden die naar Esch verhuisde op een plaats waar voorheen al een soortgelijke schuur stond.

De Pannenhoef na de brand in 2001. Linksachter de boerderij bij de bomen staat de schuur.

De Pannenhoef in Vlierden

Op 2 maart 2001 werd de Vlierdense boerderij De Pannenhoef aan de Hazeldonklaan door brand verwoest. Het was een oud hallenhuis, dat in 1767 voorzien werd van een bakstenen voor-gevel. De boerderij is een afsplitsing van de nabij gelegen hoeve Ruth, in de middeleeuwen eigendom van de abdij van Echternach. Er hoorde een watermolen bij die op de Astense Aa lag. Via de voogden van Echternach en de hertog van Brabant werd het gebied eigendom van ex keizerin Maria van Brabant, die het klooster Binderen stichtte in Helmond. Veel goederen van haar, waaronder de hoeve Ruth, werden daarna eigendom van Binderen. Een plek met een lange voorgeschiedenis, onder meer als oud kloosterbezit. Na de brand verdween de Pannenhoef, maar de losstaande dwarsdeelschuur die erbij hoorde bleef nog in gebruik als kalverstal tot die in verband met de bedrijfsvoering vervangen moest worden. De schuur stond dichtbij de boerderij en de doorgaande weg slingerde ter plaatse met moeite tussen de boerderij en de schuur door.

Voorbereiding

Voordat daadwerkelijk de schuur verplaatst wordt is al heel wat tijd en energie besteed. Aankoop van de eigenaar, opmeten en

onderzoeken van de originele delen, aanvragen van bouwvergunning op de nieuwe plaats, maken van een ontwerp op basis van de aanwezige oude delen en aanvullen met ontbrekende nieuwe, maar bijpassende delen, het merken van alle onderdelen voor de demontage, etc. Al het voorbereidend werk is uitgevoerd door Schamp Bouwkundig Advies. De houtconstructie van de schuur was nog in goede staat. De deuren van de schuur hebben veelvuldig opengestaan, zodat het houtwerk goed droog was en in prima conditie bleef. Onderdeel van het onderzoek was ook het bepalen van de ouderdom van de schuur middels dendrochronologisch onderzoek. De schuur bleek te dateren van 1565. De Pannenhoef zelf zal minstens net zo oud geweest zijn. De hoeve is later in 1767 voorzien van bakstenen gevels. Ook de schuur heeft bakstenen gevels gekregen, die nog relatief jong zijn. Van de oude houten zijgevels resteerde niets meer.

Demontage en transport

Na alle voorbereidingen en het markeren van alle onderdelen kan de schuur gedemonteerd worden. De technische uitvoering was in handen van Zandenbouw. Niet alleen de demontage en het vervoer, maar ook de opbouw op de nieuwe locatie. Bij het demonteren werd er voor gekozen om niet alle onderdelen van elkaar los te maken, maar zo veel mogelijk in onderling verband te laten. Alle ankerbalkgebinten en alle sporensantjes werden compleet gelaten. Dat vraagt wel extra aandacht voor het transport. In overleg met transportbedrijf Boekweit werd een stalen kist gemaakt waar de sporensantjes rechtop in konden staan,

De schuur vóór de demontage. Pal links van de weg stond de Pannenhoef met 'de kont naar de weg'. De lantaarnpaal links op beide foto's is dezelfde.

maar die ook paste op een geschikte dieplader. Het geheel moest een zodanige hoogte hebben dat er probleemloos onder viaducten door kon worden gereden. Toch moest vooraf de route van Vierden naar Esch goed gecontroleerd worden, niet alleen op de hoogte, breedte en de bochten, maar vooral ook op de hoogte van aanwezige drempels. De onderdelen werden tijdelijk opgeslagen op een weiland, voordat met de wederopbouw kon worden begonnen.

De sporensantjes worden rechtop vervoerd in een stalen kist op een dieplader.

De schuur rust op de steiger en lijkt daardoor te zweven.

De herbouw

Het lijkt logisch om bij de herbouw te beginnen met het opmeten van de poeren, waar de stijlen van de ankerbalkgebinten op moeten komen staan. Dat is echter niet de manier waarop Zandenbouw te werk is gegaan. Na het gereedmaken van de bouwplaats werd begonnen met het opbouwen van een brede steiger midden in de te bouwen schuur. De (complete) ankerbalkgebinten werden over de steiger gezet, zodat de ankerbalk op de steiger rustte. Op die manier was het mogelijk om elk gebint op de juiste hoogte te brengen, conform de maten die in Vlierden waren opgemeten. Elk gebint werd zodoende op de juiste hoogte "opgehangen" aan de steiger. Daarna wordt de worm aangebracht. Omdat de gebinten makkelijk over de stalen steigers kunnen schuiven is het mogelijk om de pen van elke stijl precies onder het juiste gat in de worm te schuiven. Pas als alle verbindingen tussen de gebinten, de wormen en de korbelen zijn aangebracht en de houtconstructie weer een stevig geheel vormt, dan pas worden op de juiste plaatsen de poeren onder de stijlen gemetseld. Dat was overigens het enige metselwerk aan de schuur. Daarvoor zijn ijsselsteentjes gebruikt die de nieuwe eigenaar nog had liggen en die afkomstig waren uit zijn boerderij. De stenen zijn met kalk vermetseld.

Nieuwe schuurdelen

Hier en daar moesten versleten of verdwenen onderdelen vervangen worden door nieuwe. Zo waren er twee gebintstijlen ingekort. Ze werden weer op lengte gebracht met hergebruikte stijlen, die afkomstig waren van een boerderij op Donschot in Deurne. Die stijlen waren destijds gebruikt als lateien boven

schuurdeuren, maar werden weer overbodig. In Esch werden ze weer "gereanimeerd". De grootste vernieuwing bij de schuur waren overigens de zijgevels. De tamelijk nieuwe bakstenen zijgevels uit Vlierden zijn niet herbouwd. Schamp Bouwkundig Advies maakte voor de zijgevels een ontwerp volgens de oude vakwerk techniek, ingevuld met vitselstek wanden. Alle regels en stijlen van de wanden werden machinaal vervaardigd uit Frans eikenhout. De verbindingen zijn allemaal pen-gat, die ook machinaal gemaakt kunnen worden. Op die manier werden de zijgevels verdeeld in vakken. In elk vak werd nog een iets dunnere tussenregel ingevoegd. Dan zijn de wanden klaar voor het vitselstek.

Het vlechtwerk

De vakwerkwanden worden verder ingevuld met vlechtwerk. In de grondplaat worden ondiepe gaatjes gemaakt en in de bovenregel een ondiep sleufje. Daarin worden staken geplaatst die tussen grondplaat en bovenregel ingeklemd worden. De staken zijn van gekloofd kastanjehout. Wilgenhout zou te veel krimpen. Dan worden tussen de verticale staken wilgentenen gevlochten. De wilgentenen moeten daarvoor gespleten worden. Bij zagen zou de draad van het hout worden beschadigd, waardoor de stevigheid van het vlechtwerk minder wordt. In het museum van de Strobol Hoeve in Nijnsel is nog een machientje aanwezig dat speciaal gemaakt was voor het splijten van wilgentenen. Dat machientje kon van het museum geleend worden. Het splijten van de wilgentenen heeft meerdere doelen. Het vlechten wordt daardoor makkelijker en er zijn minder wilgentenen nodig. Bovendien blijft het vlechtwerk wat dunner, zodat er minder leem nodig is voor het afwerken. Tenslotte is het zo dat de leem zich veel beter hecht aan de gespleten tenen, dan aan ongespleten, ronde tenen.

De zijgevel aan de binnenkant is nog niet gelemd.

Het lemen van de wanden

De wanden worden tenslotte dichtgemaakt met leem. Dat gebeurt in vier fasen. Bij de eerste ronde worden de stijlen en regels ruw besmeerd met stroleem. Stroleem is leem dat voor de stevigheid vermengd is met kort gesneden stukjes stro. Na drogen wordt een laag stroleem aangebracht op het vlechtwerk, zowel aan binnenkant als buitenkant. Het is belangrijk om alle wilgentenen helemaal in te pakken en op te sluiten in het leem. Als uiteinden van de tenen buiten het leem steken worden ze aangetast door houtworm of boktor. De derde laag leem is een afwerklaag, waarin geen stro meer verwerkt is. Er kan dan een gladder oppervlak gemaakt worden. Uiteindelijk wordt als vierde bewerking de lemen wand met natte leem 'gesponst', zodat alle poriën en krimpscheurtjes dicht trekken.

Verdere afwerking

Op de daksporen worden ronde wilgentenen bevestigd en daar wordt het riet op vastgebonden. Er is een relatief grote overstek om de gevels te beschermen tegen slagregens. Langs de gevels komen kiezelgoten met drainage erin. De kiezels voorkomen te veel opspattend regenwater.

De deuren zijn van eiken planken. Omdat de dikte van een boomstam wat verloopt zijn de planken ietwat taps toelopend.

Eerst worden aan de buitenkant de stijlen en regels 'geleemd'.

SCHAMP

Bouwkundig advies

- ▶ Ontwerp
- ▶ Bouwhistorisch onderzoek
- ▶ Advies
- ▶ Bouwbegeleiding

Tel. 0493 - 380355
www.schamp-bouwkundigadvies.nl

RESTAURATIE - RENOVATIE - RECONSTRUCTIE - HERBESTEMMING

ZANDENBOUW
 bouw- & restauratiebedrijf

Aarle-Rixtel - www.zandenbouw.nl

R. VAN ESCH
GEVELRESTAURATIE

Gespecialiseerd in het ambachtelijk restaureren van oude, monumentale gevels.
www.vaneschgevelrestauratie.nl
 Buxtelseweg 42, 5298 VC Liempde Tel. 0411-218529 / 06 4126 1786

Lelieveld
 makelaardij

Ze worden daarom om-en-om ('kop aan kont') aangebracht op klampen met hand gesmede spijkers. Die spijkers zijn overigens gewoon via internet te bestellen. De duimen - appels en peren - waar de deuren aanhangen, worden in de kozijnen geslagen. De spitse duimen (de peren) bovenaan, de afgeronde duimen (de appels) onderaan. De vloer van de schuur tenslotte is van aangestampt en aangewalst leem.

Hoeve Witven in Esch

De Vlierdense schuur is geplaatst op het erf van de hoeve Witven in Esch. De hoeve Witven heeft een lange voorgeschiedenis. Al in de veertiende eeuw is het eigendom van Henrick Dicbier. Via Lucas Pieck kwam de hoeve in 1476 in bezit van het kartuizerklooster Sint-Sophia van Constantinopel. Ze bleven eigenaar van de hoeve tot 1658 toen de hoeve verkocht werd aan Rogier van Broeckhoven. Een latere eigenaar, Dirk van der Schoot, vermaakte de hoeve in 1775 aan het armbestuur van Esch. Pas in 1972 werd de hoeve weer particulier eigendom. De nieuwe plek van de Vlierdense schuur heeft daarmee ook een geschiedenis als kloostereigendom en als armenhoef. Net als de Pannenhoeve in Vierden was hoeve Witven van oorsprong een hallenhuis met een losstaande dwarsdeelschuur. Op foto's uit ca 1960 is de schuur nog aanwezig. Later is deze verwijderd. De Vlierdense schuur werd precies op de plaats van de oude verdwenen schuur herbouwd. Een perfecte reanimatie.

De achtergevel van hoeve Witven in Esch met daarin de potstaldeur

Boerderij bezoek Dennenburg

SdBB organiseert voor belangstellende vrienden een bezoek aan boerderijen die verbouwd worden. Eén van die boerderijen betreft een hallenhuis, gebouwd op een hoge zandrug in Dennenburg, vlak bij het oude romaanse kerkje (11e eeuw). De boerderij is enkele honderden jaren oud, waarbij de kap gedragen wordt door een ankerbalkgebint. Het woongedeelte is geheel voorzien van dragende binnen en buitenmuren. De insteek van de nieuwe eigenaren is om de gehele boerderij aan te passen aan het comfort van deze tijd, maar tegelijkertijd het historische aspect zo veel mogelijk te handhaven en het karakter van de boerderij te versterken. Op 15 december is het eerste bezoek gebracht aan de boerderij. Mensen die belangstelling hebben om bij een volgende bezoek aanwezig te zijn kunnen zich aanmelden via jwaalders@kpnmail.nl

De Blauwe Kei is een van de boerderijen die worden bezocht tijdens de Vriendendag 2019

SdBb Vriendendag 2019

Op de eerste zaterdag van april wordt weer de jaarlijkse Vriendendag van Stichting De Brabantse Boerderij georganiseerd. Dit jaar gaan we naar Gemert. Daar bezoeken we niet alleen het Boerenbondsmuseum, maar ook een groep traditionele Brabantse boerderijen in de Broekstraat en de Kromstraat. Een hallenhuis, een hoekgevelboerderij, een krukhuis en langgevelboerderijen. Behalve deze traditionele boerderijen gaan we ook op bezoek bij een paar typische boerderijen uit het begin van de 20ste eeuw, gebouwd op landgoederen die tijdens de ontginning van de Peel zijn aangelegd. De voorbereidingen zijn in volle gang, maar nog niet in detail bekend. Wilt u deelnemen aan de Vriendendag op 6 april 2019, dan kunt u zich al aanmelden. In de loop van januari zal duidelijk zijn wat de kosten voor deelname zullen zijn. Informatie en aanmelden bij de secretaris: jwaalders@kpnmail.nl

Snoeicursus hoogstamfruit

Voor Vrienden van SdBb biedt Cees Sleutjes elk jaar een cursus snoeien van hoogstamfruitbomen aan: appel, peer, noot, kers, pruim. Ook in 2019 is dat weer het geval. Het is een eendaagse cursus en bestaat uit een combinatie van theorie over groei en snoei en het zelf toepassen van deze theorie in een boomgaard. Daarnaast is er uitleg over achterstallig onderhoud, vormsnoei, verjongingssnoei, snoeigereedschap en het onderhoud ervan. De cursus gaat einde ochtend en de rest van de middag na een korte demonstratie, onder begeleiding, zelfstandig aan de slag in een boomgaard en krijgt daarbij doorlopend aanwijzingen.

De cursusdag is op zaterdag 19 januari 2019, van 09.15 tot 15.30. Bij onwerkbaar weer wordt de cursusdag doorgeschoven naar zaterdag 26 januari. De kosten zijn € 40, maar Vrienden van de SdBb betalen slechts € 30. Aanmelden voor 12 januari bij c.sleutjes@hetnet.nl en tegelijkertijd het cursusbedrag overmaken op de rekening van SdBb: NL79RABO0152028382 onder vermelding van: snoeien januari 2019. Bij het opgeven per mail tevens telefoonnummer opgeven waaronder U bereikbaar bent. Een deelnemer die een te snoeien boomgaard heeft in Brabant kan zich aanmelden als cursuslocatie. De cursusleider beoordeelt

of de locatie geschikt is. De deelnemers krijgen ALTIJD bericht over de cursusplaats. Verdere informatie bij Cees Sleutjes. tel 0411632726

Bouwhistorie in Someren

In 2018 werd Stichting De Brabantse Boerderij getipt over een oude boerderij in Someren. De boerderij wordt verbouwd en tijdens die verbouwing bleek het om een bijzonder geval te gaan. In de boerderij zijn geen gewone ankerbalkgebinten aanwezig, zoals we dat gewend zijn, maar het is een tweebeukige asymmetrische houtconstructie. In de voorgevel leken nog de restanten aanwezig te zijn van een uitkragend zolderfront. SdBb nam het voortouw om te komen tot een bouwhistorisch onderzoek, zo mogelijk gecombineerd met archeologisch onderzoek. Momenteel wordt het onderzoek uitgevoerd, dat gefinancierd wordt door de eigenaar, de gemeente Someren en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Dendrochronologisch onderzoek maakt er deel van uit, zodat we straks hopelijk meer weten over de ouderdom van deze merkwaardige houtconstructie. In februari is het onderzoek hopelijk afgerond en zullen de resultaten worden gepresenteerd. Wilt u bij die gelegenheid in Someren aanwezig zijn om tegelijkertijd de boerderij te bekijken, dan kunt u zich aanmelden bij de secretaris: jwaalders@kpnmail.nl

**John
van Lierop**

ARCHITECTUUR BOUWHISTORIE RESTAURATIE

info@johnvanlierop.com | www.johnvanlierop.com
06 5469 7524 | Jan Heijnsstraat 29 | 5041 GB Tilburg

STICHTING DE BRABANTSE BOERDERIJ

VOOR BOERDERIJ,
ERF, LAND EN
ERFGOED

Het bestuur

Otte Strouken

Hooge en Lage Zwaluwe
voorzitter

Jan Aalders

Schijndel
secretaris
jwaalders@kpnmail.nl

Pieter Jacobs

's-Hertogenbosch
penningmeester

Harrie Boot

Schaijk

Jeanne van Ostaijen

Rucphen

Carlijn Hageraats

Rosmalen

Secretariaat:

Monumentenhuys Brabant,
Markt 9,
4931 BR Geertruidenberg

Vriendenadministratie:

Berewoutstraat 69,
5211 DJ 's-Hertogenbosch
telefoon: 0651485271
pieter.jacobs@home.nl

Redactieadres:

Kromstraat 1,
5421 XZ Gemert
telefoon: 0612199647
jantimmerscultuurhistorie@gmail.com

Nieuwsbrief 123

Dec 2018

SdBB brabantse se boerderijen, bijge ebouwen, erf en cult tuurlandschap.

Gezicht op de 'nok' van de sporenkap van een schuur die van Vlierden naar Esch verhuisde.

Stichting de Brabantse Boerderij zoekt Vrienden. Vanaf € 22,- per jaar bent u Vriend van onze Stichting. U ontvangt daarvoor onze Nieuwsbrief met wetenswaardigheden over Brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap en aankondigingen van onze activiteiten. Ook krijgt u korting op onze publicaties en cursussen en u kunt deelnemen aan onze jaarlijkse Vriendendag. Maar vooral steunt u als Vriend het werk van SdBb.

U kunt zich aanmelden op onze website.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook:

www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij